

COMMEMORACIÓ DEL IOÈ ANIVERSARI DE LA MORT DE LA POETA

Pescadora de mots

ADRIÀ CHAVARRIA

Escrivim novella, contes, teatre, assaig... Però per què escriure teatre que poesia? Escrivim per revelar algun secret? S'assemblen el dir i l'escriure? O només el poeta és qui sempre té veu, i canta, i alhora plora el seu secret? Bona part d'això és el que pensava Maria Zambrano sobre l'escriptura, sobre els retalls de la vida que desitgen escapar-se de la immediatesa, sobre els anhels que Quima Jaume va saber veure en la prosa de Maria Zambrano que l'acompanyà bona part de la seva vida.

Jaume va néixer i va morir a Cadaqués (1934-1993), davant del Mediterrani, amb la companyia d'altres ulls que havien fitat aquell redós del mar (Arderiu, Dalí, Riba...), però sobretot els de Rosa Leveroni: "Caldrà cercar a ponent el lleuger vol / d'una gavina blanca que estimaves". Portlligat obre i tanca el cicle poètic d'una vida simbolitzada per la visió d'aquell petit port. La poesia de Jaume (premi Carles Riba, 1989), com sol passar massa sovint amb la veu de molts altres poetes, ha restat força oblidada a mesura que el pas dels anys ens ha deixat naufragats de les seves paraules. Els motius podrien ser molts, i al mateix temps diversos. Entre d'altres, perquè som un país que oblida fàcilment la veu dels seus poetes, i també perquè Jaume, malgrat el Riba, començà a publicar a una edat tardana, i aquest fet a casa nostra és difícil d'oblidar. D'altres, perquè pensem que la seva poesia restà bastant fora dels camins temàtics que havia emprès la poètica catalana dels 70 i 80. El darrer, però, potser el

fonamental, és a causa que la poesia escrita per les mans i el cap d'una dona costa encara molt més de donar-se a conèixer, de tenir un lloc dins del *cànon gloriós* que alguns dels poetes i crítics buròcrates ens repeteixen contínuament. Amb això no estic pas reivindicant una poesia de gènere, en la qual no hi crec, malgrat que els postmoderns de torn potser ho veurien com un fet plausible i legítim. Ara bé, el que sí és cert és que la invisibilitat ha estat la característica que ha acompanyat les accions de les dones al llarg de tota la història, i per tant no és d'estranyar que en el camp de la poesia això també s'hagi donat, amb les excepcions

dels noms de les més reconegudes i acceptades probablement pels mateixos configuradors del cànon.

La poesia que Jaume publicarà només durant set anys (1986-1993) no és classificable en cap grup estètic de la poesia del país. Seguint les passes de Maria-Mercè Marçal i Lluïsa Julià, podríem dir que Jaume formaria part d'una generació de poetes nascudes abans o durant la Guerra Civil, però que no van començar a publicar fins a finals dels 60. Destacaríem els noms de Maria Àngels Anglada, Rosa Fabregat, Maria Oleart, Zoraida Burgos i Olga Xirinacs. Ara bé, agrupar-les sota un mateix estil, i després comparar-lo

amb el d'altres generacions poètiques catalanes posteriors, resulta problemàtic i alhora complicat. Hem de pensar que entre elles no hi ha gaires afinitats esteticoliteràries, com tampoc no hem d'oblidar l'aïllament, la dispersió geogràfica i l'allunyament del centre difusor barceloní. També, perquè malgrat ser dones que coneixeran el moviment d'emancipació feminista, no en participaran de manera militant i activa, potser perquè el conreu de l'escriptura esdevindrà la seva manera de donar-se a conèixer al món, de manifestar la possibilitat d'un inici diferent.

El que sí podem saber és que la poesia de Jaume serà llegida

i comentada per altres dones importants de la nostra tradició més recent. De fet, les seves obres seran prologades per escriptores reconegudes, com Marta Pessarrodona (*El temps passa a Cadaqués*), en què ressaltarà la qualitat dels seus versos, tot especulant amb la possibilitat de la creació d'una nova genealogia que establiria una fraternitat imaginària entre la poeta i Ausiàs Marc. Maria-Aurèlia Capmany, al pròleg amb motiu del Riba (*Pels camins remorosos de la mar*), en destacarà la reflexió sobre el mateix art poètic, tot suggerint-nos que la maduresa és un bon moment per a fer versos, i també per al mateix fet d'escriure. Finalment, al pròleg de l'obra completa signat per Maria Àngels Anglada, aquesta entreveurà els diferents temes de Jaume (el temps, l'amor, la mort i el mar), el reeiximent del tercer poemari inèdit i l'admiració de Jaume per la poesia italiana, sentiment al qual Anglada se sentia molt pròxima.

Som també del parer que el tercer poemari és el més ben drenat de la seva poesia, malgrat que *Els camins remorosos de la mar*, en ser publicat en vida de la poeta, aconsegueix una estructura més encertada que no pas la tercera obra publicada *post mortem*. Estem davant d'una poeta *clàssica*, per la seva manera de fer, de pensar i d'escriure poesia; el mar (Cadaqués), la llum, l'amor, la mort, aquests universals tan poètics, però a la vegada tan mediterranis, s'agombolen amb la palpació inexorable del temps, que segurament és el que va portar Quima Jaume a escriure poesia, a revelar el secret mitjançant la paraula.

Quima Jaume la nit en què li van concedir el premi Carles Riba

El temps passa a Cadaqués com a la resta de l'univers, però en aquest petit univers que és Cadaqués cada instant té un toc màgic, misteriós, una força tel·lúrica i cromàtica que genera creativitat en un grau molt superior a la mitjana, no en va el pintor Joan Tharrats va escriure que Cadaqués és el poble que té més pintors per metre quadrat.

Quima Jaume va néixer i morir a Cadaqués (1934-1993), tot i que també va viure a Barcelona i un curt període de temps a París. Avui fa deu anys de la seva mort. Una mort prematura, com tantes altres, que va estroncar una veu poètica que no per tardana en la publicació deixava de ser molt sòlida: el segon poemari, *Pels camins remorosos de la mar*, va merèixer el premi Carles Riba.

Cadaqués no era per a ella només un univers simbòlic, sinó real alhora. Goethe va dir que la desmitificació de la na-

El temps passa i es torna poesia a Cadaqués

ROSA ARDID BORRÀS

turallesa era una greu pèrdua que ens podria conduir cap a un empobriment del nostre univers espiritual. Aquest no és el cas de Quima Jaume. La seva poètica gira envers un univers mític, el seu Cadaqués natal, que potencia mitjançant una bona dosi d'humanisme i de classicisme mediterrani.

És el seu paisatge nadiu, aquell en el qual va passar tota la infantesa i part de la joventut: "De crits joiosos per carrers i places / vam omplir els jorns llunyans de la infantesa. / Sentim encara el remoreig del mar / vora les platges amb un munt de sorra". Una infantesa

plena de creativitat que la poeta va viure intensament, sempre en contacte amb la natura, pescant, llevant palanques amb el seu pare, com recorda la seva germana bessona. El poema *Garlandes no acabades* de l'últim llibre ens en dona mostra una altra vegada: "D'aquells infants invictes, coronats. / Folls de vida corriem pels sembrats / curulls de flors que ens fornien garlandes / tendres i / fresques / com somnis d'infants".

De família de pescadors, Quima Jaume no solament va contemplar el mar sinó que en va viure intensament la força i

el risc. Com ens diu M. Aurèlia Capmany en el pròleg de *Pels camins remorosos de la mar*: "La vila de Cadaqués, tancada pels camins de terra, oberta pels camins de mar, tant que la tramuntana empeny les barques mar enllà, a mar obert, al mar aventurer, ha estat i és l'horitzó de la seva vida. Però Quima Jaume ha contemplat la mar prometedora de la platja i ha espiat el pas del temps des de la vila blanca, una vila tan arran d'onda que diries empesa també pels camins de la mar".

El pas del temps, del qual ens parla Capmany, que s'ha

emportat éssers estimats de la poeta, té un dels millors exponents en el poema *He passat a frec*, en què vida i mort s'encadenen units pel fil d'un gran potencial místic i humanístic que recull la tradició òrfica, l'enyor i essència i la personalitat del bell cementiri marí situat a Portlligat on descansen els pares de la poeta, als quals dedica el poema, i Rosa Leveroni, amb qui dialoga en el poema *Portlligat sense tu*: "Damunt la tanca blanca cau la tarda, / mentre les veles van vinclant-se suaus / en l'aigua muda i tèbia d'aquest Port. / Ni un remoreig de rem, ni un res mormola / aquest mar que embellia els teus somnis. / El teu petit refugi resta clos, / i serà en va l'espera / d'un somriure endolcit / pel teu cor de poeta". Un diàleg que havia estat molt fructífer en vida, ja que Quima Jaume i Rosa Leveroni havien tingut llargues converses a la caseta que Leveroni tenia a Portlligat.

► ► ►